

NEVIZÁNSZKY GÁBOR EGY ÚJABB HONFOGLALÁSKORI TEMETŐ AZ ALSÓ-GARAM MENTÉN

1. LELETKÖRÜLMÉNYEK ÉS LELOHELY

A megelőző ásatást a lévai (Levice) ipari park területén 2005 koraőszén végeztük. A feltárást megelőzően kb. 9 ha területen a humuszréteg már gépi erővel el volt távolítva, amely helyenként a 60-80 cm vastagságot is elérte, ezért a sírgödörök megadott mélységei nem tükrözhetik a valóságot. A lelőhely a város központjától 2750 méterre déli irányban a mostani húskombinát szomszédságában, az egykori Génye (Géňa) gazdasági majortól 500 méterre ÉK-re, ill. a lévai halastótól kb. 200 méterre nyugatra fekszik. A feltárt temető az egykori Perc patak inundációból kiemelkedő homokdomb tetején, ill. a keleti oldalán fekszik (1. kép). A kutatott területen a 13 csontvázas temetkezésen kívül sikerült még feltárnunk egy bronzkori, ill. egy 10–11. századi település két-két objektumát.¹

2. SÍRLEÍRÁSOK

1. sír (1. tábla)

Maturus II-senilis korú nő (valószínűleg mongolid).

T: Ny-K (271°); SM: 60 cm

Hátan fekvő nyújtott csontváz, mindkét kéz a medencén.

A koponya töredékes állapotban.

Mellékletek:

1. A jobb alkar felső negyedében 1 darab ezüst kikerekedő végű lemezkarperec (Á: 6,3–6,0 cm; Sz: 1,1 cm; S: 20,584 g).
2. A bal alkar közepe táján 1 darab kerek metszetű bronz huzakarperec díszített véggel (Á: 7,25–6,7 cm; Hv: 0,6 cm; a végénél 0,35 cm; S: 30,894 g).
3. A koponyacsontoknál és a jobb kulcscsontnál egy-egy öntött aranyozott ezüst rombusz alakú ingnyakdísz veret. A sírföldben további három ép és egy töredékes veret. (M: 2,4–2,2 cm; Sz: 1,30–1,25 cm; S: 0,938–0,726 g között).

2. sír (2. tábla; 3. tábla: 1–4)

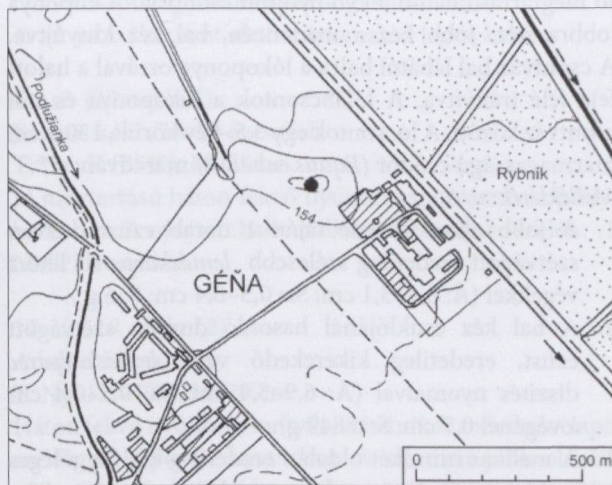
Adultus II korú férfi

1 NEVIZÁNSKY 2006, 2007.

2 MIKLÍKOVÁ 2006, 354, 358.

3 NEVIZÁNSKY–HUNKA 2007, 248.

4 HAJNALOVÁ–MIHÁLYOVÁ–HAJNALOVÁ 2007, 79.

1. kép Levice-Géňa/Léva-Génye. A temető helyszínrajza
(1: 10 000)

T: Ny-K (263°); SM: 55 cm.

Hátan fekvő nyújtott csontváz, a jobb alkar csontjai elenyésztek, bal kéz kinyújtva. A lábaktól balra lóboros temetkezés. A lókoponya az orrával a halott felé irányítva, a lólábcsonatok a lófej alatt szorosan egymás mellett. A ló Zora Miklíková meghatározása szerint² 6-7 éves herélt csődör (*Equus caballus*), marmagassága 143,9 cm.

Mellékletek:

1. A lókoponyán a szemüregéknél és a felső fogaknál egy-egy átlukasztott ezüst érem. A harmadik darabot a ló jobb hátsó lábánál, negyediket pedig a halott férfi bal lengőbordáinál találtuk. Ján Hunka meghatározása szerint a négy kétszer átlukasztott érem közül két darab Hugó és II. Lothár (931–947) Páviában vert dénárja, két darab pedig Hugó (926–931) milánóban vert dénárja.³
2. A bal könyöknél három darab vas nyílcsúcs, ebből kettő levéalakú a harmadik pedig páncélszűrő (H: 6,9 cm). A tuském famaradványok Jana Mihályová meghatározása szerint somfa (*Cornus sp.*).⁴
3. Ugyanott a tegez vaslemez töredéke bronz szöggel (H: 2,4 cm; Sz: 1,8 cm; a szög H. 1,6 cm).
4. A bal lábszárcsont táján 1 darab töredékes, eredetileg

körte alakú, trapéz fülű *vaskengyel*.

5. A másik *kengyelből* csak egy kis töredék maradt.

3. sír (4–6. tábla)

Adultus II korú nő, valószínűleg mongolid, a koponyán jelképes trepanáció.⁵

T: Ny–K (273°); SM: 45 cm.

Jó megtartású háton fekvő nyújtott csontváz. A koponya jobbra néz. Jobb kéz a medencén, bal kéz kinyújtva. A csontváz bal lábától balra a lókoponya orrával a halott feje felé irányítva. A lólábcsonatok a lókoponya és női csontváz között. A lócsontok egy 3,5–4 év körüli, 130,1 cm marmagasságú csődör (*Equus caballus*) maradványai.⁶

Mellékletek:

1. A jobb alkar közepe táján 1 darab ezüst durván szétvágott eredetileg szélesebb *lemezkarperec*, letört végekkel (Á: 6,4–5,1 cm; Sz: 0,5–0,4 cm; S: 6 g).
2. A bal kéz csuklójánál hasonló durván szétvágott ezüst, eredetileg kikerekedő végű *lemezkarperec* díszítés nyomaival (Á: 6,9–5,4 cm; Sz: 0,5–0,4 cm a végénél 0,7 cm; S: 6,849 g).
3. A mellkas mindkét oldalán eredetileg két függőleges sorban öt-öt öntött négyzet alakú aranyozott ezüst négyzirmű *kaftándíszveret*. A hátlapon átlósan a két saroknál egy-egy függesztőfül. (M: 2,5 cm; Sz: 2,5 cm; S: 3,593–3,243 g között, összsúlyuk: 34,454 g).
4. A lengőbordáknál a mellkas mindkét oldalán egy-egy domború közepű kerek aranyozott ezüst *veret*. Az egyik példány a feltárás során szétmállódott. A hátsó oldalon egy-egy függesztőfül (Á: 1,75 cm; S: 1,7 g).
5. A jobb hátsó lólábcsontnál a vaskengyelnél 1 darab domború bronz S-alakú öntött nyereg *lyukvédő veret*. (H: 3,6 cm; Sz: 1,1 cm, szegek H: 0,9 cm).
6. A ló hátsó lábánál egy-egy különböző típusú töredékes *vaskengyel*pár. Az egymás közötti távolságuk kb. 40 cm volt, az egyik körtealakú.
7. A hátsó lólábak között három darab öntött négyszegletes domború nyereg *lyukvédő bronzveret*. A hátoldalon négy-négy szegeccsen nyár vagy fűzfa (*Populus/Salix*), somfa (*Cornus sp.*), ill. tölgy vagy kőrisfa (*Quercus/Fraxinus*) maradványok. (M: 1,7 cm; Sz: 1,5 cm; V: 0,15 cm; a szegecsek max. H: 0,8 cm).
8. A hátsó lólábaknál szétdobálva 10 darab ezüst félgömbfejű *szegek*, némelyiken nyár vagy fűzfa (*Populus/Salix*) maradvány. (Á: 0,6 cm; H: max. 1 cm). Ugyanott egy 1,86 cm hosszú ezüst *dróttöredék*.
- 9–10. A jobb hátsó láb egyik csontján *csikószabla* töredékek. Az egyik ép karika Á: 4,2 cm.
11. A hátsó lólábcsontoknál 4 darab ötszögű *ezüstlemez* félgömbfejű *szegekkel*. A lemezeken nyár vagy fűzfa

(*Populus/Salix*) maradványok. Ugyanott 5 darab ezüst *lemeztöredék* melyek közül kettő álllyukasztva. (Özsúlyuk: 10,4 g).

4. sír (3. tábla 5–7)

Adultus I korú nő

T: NyÉNy–KDK (283°); M: 30 cm.

Háton fekvő nyújtott csontváz. Minkét kéz enyhén bahajlítva, a jobb alkar a medencén. Két csigolyacsont kimozdulva a jobb alkarcsontok külső oldalán.

Mellékletek:

1. A belkézben töredékes *vaskés* (H: 5,6 cm).
2. A gerinc jobb oldalán egy-egy kerek alakú préselt ezüst *ruhadísz*. Az egyik a levegőn szétmállott. A peremnél négyszer átllyukasztva, a hátsó oldalán textilmaradvány (Á: 1,9 cm; S: 0,446 g).

5. sír (7. tábla)

Maturus korú, a mellékletek alapján férfi.

T: Ny–K (275°); M: 45 cm.

Rossz megtartású háton fekvő nyújtott csontváz. A csontváz alsó felét egy későbbi recens(?) gödör metszette.

Mellékletek:

1. A jobb alkarcsontok belső felénél egyrakáson 1 darab kopott téglalap alakú áttört bronz *övveret* a sarkán egy-egy szegeccsel. Két-két szegecs bronzból, illetve ezüsből készült. A hátsó oldalán organikus eredetű bőr? És tölgyfa (*Quercus sp.*) maradvány. (M: 2,1 cm; Sz: 2,9 cm; S: 2,929 g). Az *övveret*nél egy behajlított és átllyukasztott lemeztöredék (M: 0,9 cm; Sz: 0,5 cm).
2. Ugyanott egy vas *pengetöredék*en szilfa (*Ulmus sp.*) maradványa, (H: 7,2 cm; Sz: 2,6 cm), egy hegyes négyzet metszetű *ár*? töredéke (H: 5,9 cm), valamint egy sérült csont *markolat* a szélén 2–3 lyukkal (H: 6,5 cm; Sz: 1,6–0,9 cm).
3. *Csíholóvas* töredéke (M: 2,8 cm; SZ: 4,8–3,6 cm) valamint hat darab barnás, fekete és sötétbarna színű kovakő (szilicit) tölgyfa (*Quercus sp.*) maradvánnyal.
4. Ugyanott egy egyenes hátú *kés* pengéje vércsatornával. A pengén a tokból származható gyertyánfa (*Carpinus betulus*) maradvány (H: 10,5 cm; Sz: 1,2 cm), továbbá törött csontlemezke háromszög alakú metszettel, minkét oldalon pontkörös díszítéssel (H: 4,2 cm; Sz: 1,4 cm; V: 0,35 cm), valamint öt darab amorf *vastöredék* ismeretlen rendeltetésű tárgyból.

6. sír (9. tábla 18–19)

Adultus I korú nő

T: NyÉNy–KDK (285°); M: 30 cm.

Háton fekvő nyújtott csontváz. A koponya, bal lapocka és

5 JAKAB 2006, 335.

6 MIKLÍKOVÁ 2007, 355.

a bal karcsont felső része a földmunkák során elpusztult. Bal kéz kinyújtva, jobb kéz a derékon.

Melléklet:

1. A jobb sípcsonton egy darab későbronzkori barna színű *cseréptöredék*.

7. sír (8. tábla; 9. tábla 1–17)

Adultus I korú nő valószínűleg mongolid

T: NyÉNy–KDK (285°); M: 55 cm.

Háton fekvő nyújtott csontváz, karok kinyújtva a test mellett. A koponya balra néz.

Mellékletek:

1. A bal kulcscsont alatt két sorban 17 darab szemes üvegpaszta *gyöngy*. Négy henger-, három korong- a többi pedig lapított gömb alakú.
2. A jobb karcsontra húzva a könyöknél 1 darab bronz pödrott végű *lemezkarperec* (Á: 6,1–5,4 cm; Sz: 0,8 cm; S: 6,036 g).
3. A bal karcsont felső részére húzva 1 darab bronz inda motívummal díszített széles pödrott végű deformált *lemezkarperec* (Á: 8,8–7,3 cm; Sz: 1,65 cm; S: 10,453 g).
4. A gyöngyök között öt darab ép és egy töredékes kauri *csiga*, valamint egy sérült *cardium kagyló*.
5. A bal vállnál egy darab gomba alakú öntött bronz *fülesgomb* (M: 1 cm; Á: 0,7 cm).
6. A szegycsonttól jobbra két részből álló barázdalt testű üreges *fülesgomb* (M: 1,9 cm; Á: 1,2–1,0 cm).

8. sír

Adultus II korú valószínűleg férfi

T: Ny–K (259°); M: 5 cm.

Földmunkák során szétdőlt csontváz. Az eredeti helyén csupán a bal kéz csontjai.

Melléklet nélkül.

9. sír (10. tábla 1)

Infans II korú, 2–3 éves gyermek

T: NyÉNy–KDK (283°); M: 5 cm.

Földmunkák során részben bolygatott csontváz.

Melléklet nélkül.

10. sír (10. tábla 2–5)

Adultus II korú nő valószínűleg mongolid, a koponyán jelképes *trepanáció*.⁷

T: NyÉNy–KDK (287°); M: 30 cm.

Rossz megtartású háton fekvő nyújtott csontváz. Mindkét kéz a medencén, a koponya balra dőlt.

Mellékletek:

1. A jobb kéz csuklójánál egy darab töredékes bronz

gyöngyorcscsüngős *fülbevaló* csüngő része. A préselt gömbökbe tömésként összegyömösölt fonalat használtak (H: 6,1 cm; Á: 0,8 cm).

2. A bal csukló külső szélén egy darab préselt ezüst kerek ruhadísz *korong* a pereménél 4 lyukkal (Á: 2,4 cm; S: 0,503 g).

3. A bal combcsonton ezüst *ruhadísz* töredéke, valószínűleg hasonló korong maradványa.

4. A jobb karcsont alatt szürke színű lapos *kavics*.

11. sír (10. tábla 6)

Juvenis korú, 18–19 éves férfi

T: Ny–K (259°); M: 25 cm.

Jó megtartású háton fekvő nyújtott csontváz. A koponya balra néz. A nyújtott balkéz alkarja a medence szélén.

Melléklet nélkül.

12. sír (10. tábla 12)

Adultus I korú férfi

T: Ny–K (277°); M: 20 cm

Háton fekvő nyújtott csontváz. A bal alkar a medencelapát szélén. A koponya összetörve. A csontváz jobb oldalán a lábnál kétfő a baloldalon a lábszárnál egy darab bazaltkő.

Melléklet:

1. A bal halántéknál és a bal vállnál égett *csontok*.

13. sír (10. tábla 8)

Adultus II korú nő.

T: ÉÉNy–DDK (337°); M: 55 cm.

Rossz megtartású háton fekvő nyújtott csontváz. A mellkas elenyészett, a bal karcsont kimozdulva.

A bokacsontok közelében 1 darab bazaltkő.

Melléklet:

1. A medence jobb szélén 1 darab fehér színű *kavics*.

SZÓRVÁNYLELETEK

A földmunkák során a humuszréteg eltávolítása során a lelőhelyen állítólag előkerült még egy kétszer átlukasztott nyugateurópai *dénár* mely egy magángyűjteménybe került. Az érem Jan Hunka meghatározása szerint: Provence, Vak Lajos (901–905) Vienneben vert *dénárja*, Á: 22 mm; S: 1,43 g.⁸

A major környékén 1898 előtt előkerült egy réz tausírozott háromszög alakú, téglalap fülű *kengyel*. M: 18,6 cm; Sz: 10,5 cm (3. kép), valamint egy *kardpenge* amely időközben elveszett vagy azonosíthatatlan.⁹

7 JAKAB 2006, 341.

8 NEVIZÁNSKY–HUNKA 2007, 249, 2. ábra: 5.

9 LEHÓCZKY 1898, 346; TOČÍK–BUDINSKÝ–KRIČKA 1987, 89.

3. TEMETKEZÉSI SZOKÁSOK

A feltárt 13 honfoglaláskori sír kb. 30 x 12 méterterületen (360 m²) került elő. A két észak-déli tengelyű sorban elhelyezkedő sírok a homokdomb tetején, illetve a keleti oldalán voltak kiásva. A sorokban, a széleken fekvő sírok távolsága 23, illetve 27 m volt. A nyugati sorba összesen öt sír volt, egymástól 5 és 7 méter közötti távolságban (2. kép). Az ásatást megelőző földmunkák során főleg a sekély mélységben (0-60 cm-ig) fekvő felnőtt, illetve gyermek sírok pusztuhattak el. Ezt a lehetőséget támasztja alá a szórványként előkerült Vak Lajos érme. A talajviszonyok miatt a sírgödörök pontos formájáról nem állnak rendelkezésre adatok. A gödörök mélysége a humuszréteg eltávolítása után, amely esetünkben 40-60 cm között mozgott, 5 (8., 9. sír) és 60 cm (1. sír) ingadozott. A temetkezések zömének mélysége így 30 és 55 cm között volt (7 eset).

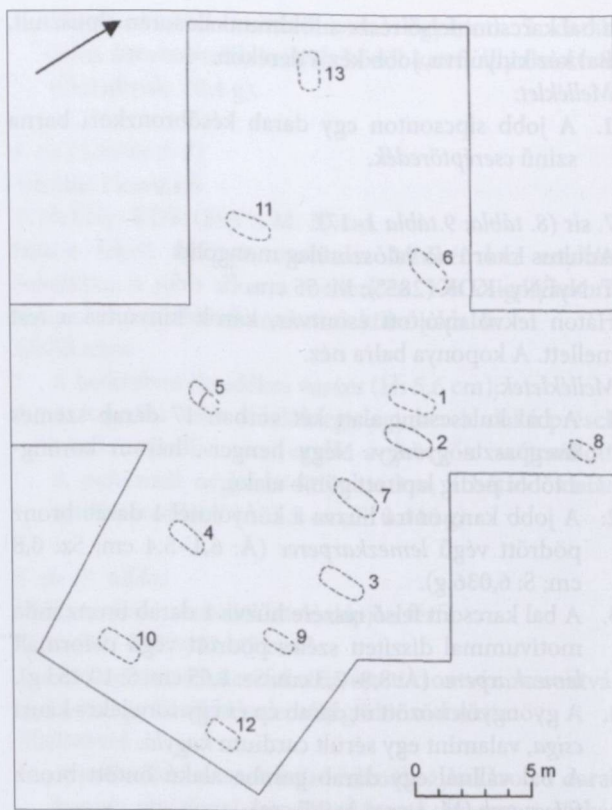
A feltárt sírok tájolása hét esetben (53,84%) nyugat-keleti, öt esetben (38,46%) pedig NyÉNy-KDK volt. Ettől eltérő tájolást csupán egyetlen esetben (7,69%) fordult elő. A 13. sírt ÉÉNy-DDK-i irányban tájolták.

A halottakat általános szokás szerint a háton fekvő, kinyújtott helyzetben temették el, tehát a karokat öt esetben a test mellett találjuk (2., 5., 7., 11., 12. sír). Jobb kéz a medencén, bal kéz kinyújtva kétszer (3., 6. sír); mindkét kéz a medencén pedig szintén kétszer fordult elő (1., 4. sír).

Öt esetben figyelhettük meg a sírok különféle mértékű bolygatását (4., 8., 9., 10., 13. sír) melyek zömét a földmunkák idézték elő. Rágcsálók által okozott bolygatásra talán csak a 4. és a 13. sír esetében lehet szó.

Részleges lovas temetkezés két sírban (15,38%), a 2. és a 3. számúban volt. Az elsőben egy tegezzel?, nyílcsúcsokkal és valószínűleg íjjal felszerelt adultus II korú harcos nyugodott. A 6-7 éves herélt csődör bőrét¹⁰ a benne hagyott csontokkal, ill. a koponyával a halott lábától balra helyezték. A másodikban a temető legrangosabb sírjában egy gazdag mellékletekkel eltemetett valószínűleg mongolid, adultus II korú nő feküdt a koponyán jelképes trepanáció volt. A felszerszámozott és a nyereggel letakart összegöngyölt lóbőr a lócsontokkal szintén a halott baloldalán helyezték el. A lócsontok egy 3,5-4 év körüli, 130,1 cm marmagasságú csődör maradványai. Szimbolikus trepanáció még a 10. sz. sír adultus II korú nő koponyáján is előfordult.¹¹

A temető népességének neme s életkor szerinti megoszlása Jakab meghatározása szerint¹²

2. kép Levice-Géňa/Léva-Génye. Temetőterkép (1: 100)

korcsoport	gyerekek	férfiak	nők	indif.	együtt
infans II	1 (7,7%)				1 (7,7%)
juvenis		1 (7,7%)			1 (7,7%)
adultus I		1 (7,7%)	3 (23,1%)		4 (30,8%)
adultus II		2 (15,4%)	3 (23,0%)		5 (38,4%)
maturus				1 (7,7%)	1 (7,7%)
maturus II-senilis			1 (7,7%)		1 (7,7%)
összesen	1 (7,7%)	4 (30,8%)	7 (53,8%)	1 (7,7%)	13 (100%)

4. MELLÉKLETEK

4.1. A mellékletek aránya

Léván a mellékletes és melléklet nélküli sírok aránya: 8:5, azaz 61,53%: 38,46%.

10 MIKLÍKOVÁ 2006, 358

11 JAKAB 2006, 341.

12 JAKAB 2006, 345.

A mellékletes sírok száma: 8 darab: 1.,2.,3.,4.,5.,6.,7.,10. sír.
Melléklet nélküli sírok: 5 darab: 8.,9.,11.,12.,13. sír.

4.2. Ékszerek

A lévai temetőben a 10. sírban eltemetett adultus II korún ő jobb kezének a csuklójánál látott napvilágot egy töredékes bronzból készült gyögysorcsüngős fülbevaló csüngő része (6. tábla 2). A bronzlemezből préselt gömbökbe tömésként összegyömösölt fonalat tettek.

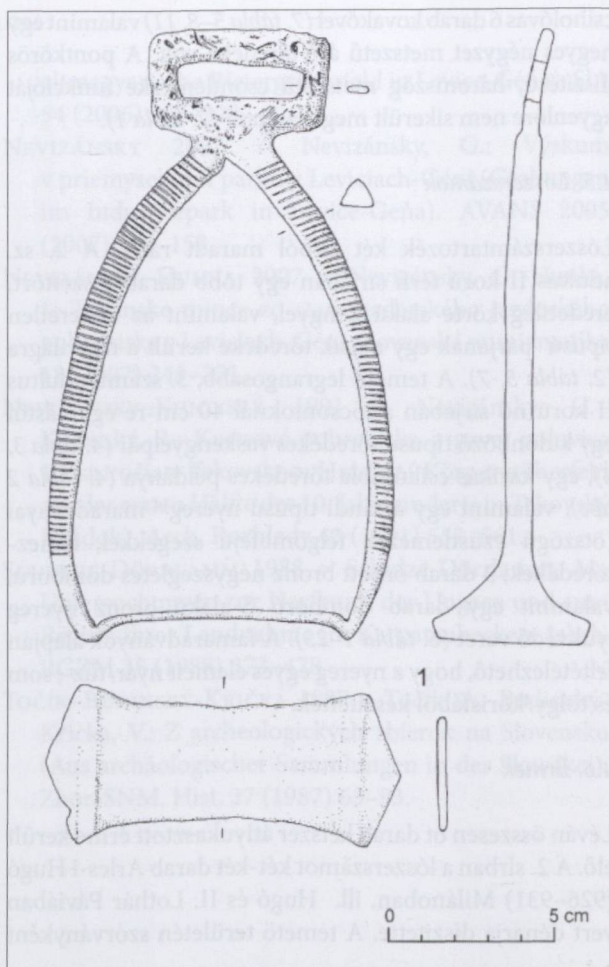
Nyakban hordott üvegpaszta gyöngyöket egyedül a 7. sírban találtunk amelyben egy adultus I korú nő feküdt. A 17 darab szemes gyöngyöt felfűzve két sorban viselték (9. tábla 1–17) átlukasztott kauri csigákkal kombinálva (8. tábla 1–3, 9–11). Ugyanitt került elő egy sérült cardium kagyló (8. tábla 12). Ebben a sírban a halott bal vállánál találtuk a ruha kivágását záró fülesgombot (8. tábla 6). A szevegcsontól jobbra további két részből álló barázdalt testű üreges fülesgomb feküdt (8. tábla 7–8).

A női sírok leggyakoribb ékszere esetünkben a különböző típusú karperec volt amely a temető 3 sírjából került elő két-két példányban. Többnyire egyesével viselték őket a jobb, illetve a bal alkaron (1., 3. sír) egy esetben (7. sír) azonban a bal karcsonton, ill. a jobb könyök tájékán került elő. A 7. sírban talált növényi inda motívumú részben poncolt hátterű széles, ill. a díszítetlen pödrott végű lemezkarperec (8. tábla 5ab, 13 ab), valamint az 1. sírban talált a díszített végű huzalkarperec (1. tábla 8) bronzból készült a maradék három lemezkarperec pedig ezüstből volt (1. tábla 9; 5. tábla 12–13). A 3. sírban talált eredetileg kikerekedő végű lemezkarpereceket valószínűleg egy szélesebb karperecből vágták ki (5. tábla 12–13).

A korabeli temetők leletanyagában egyedülállónak mondható a 5. sírban nyugvó férfinak a dereka tájékán egy négyzetes kopott öntött, az alsó részén vékony, a szíj áthúzására szolgáló téglalap áttöréssel ellátott un. jumszki típusú övveret, amelyet a honfoglaló magyarság első nemzedékéhez köthető.¹³

A legrangosabb 3. sz. női sírban 10 darab aranyozott ezüst négyzet alakú négyzirmú kaftándíszt tártunk fel, amelyek a gerincoszlop mindkét oldalán 5–5 példányban, függőlegesen helyezkedtek el (5. tábla 1–10). Ugyanott a lengőbordáknál a mellkas mindkét oldalán egy-egy domború közepű kerek aranyozott ezüst veret feküdt (az egyik példány szétmállott, 5. tábla 11).

Az 1. sírban a koponyacsontoknál, a jobb kulcsontnál valamint a sírföldben összesen hat darab öntött aranyozott ezüst rombusz alakú ingnyakveret látott napvilágot (1. tábla 1–6). Kerek alakú préselt ruhadísz még előfordult egy-két példányban a 4. (3. tábla 6), illetve a 10. sírban (10. tábla 3).

3. kép Levice-Géňa/Léva-Génye. A major környékén 1898 előtt előkerült lelet

4.3. Fegyverek

Léván egyetlen sírban fordultak elő nyilcsúcsok. A 2. sírban melyben egy adultus II korú férfi volt eltemetve a halott balkezének a könyökénél egy csomóban két levélalakú és egy valószínűleg páncéltörő vas nyilcsúcsot találtunk (2. tábla 1–3). Az egyik tuskén somfa maradványok voltak. A nyilcsúcsoknál egy vaslemez töredéke bronz szögecskével feküdt, amely valószínűleg a tegez maradványa lehetett (2. tábla 6).

4.4. Munkaeszközök

A kis sírszámú temetőben csupán két sírban fordult elő munkaeszköz. A 4. adultus I korú nő sírjában a balkézben egy töredékes vaskés pengéje feküdt.

Az 5. matusus korú férfi sírjában a jobb alkarnál egy vércsatornás kés pengéje sérült csont markolattal (7. tábla 15–16), egy másik pengetöredék (7. tábla 13), egy

13 SCHULZE-DÖRRLAMM 1988, 385, 9. ábra; FODOR 1980, 18, 6. jegyzet

csiholóvas 6 darab kovakővel (7. tábla 5–8, 11) valamint egy hegyes négyzet metszetű ár? töredéke volt. A pontkörös díszítésű, háromszög metszetű csontlemezek funkcióját egyenlőre nem sikerült megállapítani (7. tábla 1).

4.5. Lószerszámok

Lószerszám tartozék két sírból maradt ránk. A 2. sz. adultus II korú férfi sírjában egy több darabra széttört, eredetileg körte alakú kengyel, valamint az ismeretlen típusú párjának egy másik töredéke került a napvilágra (2. tábla 5, 7). A temető legrangosabb, 3. számú adultus II korú nő sírjában a lócsontoknál 40 cm-re egymástól egy különböző típusú töredékes vaskengyel (4. tábla 3, 4), egy karikás csikózábla töredékes példánya (4. tábla 2 abc), valamint egy ártándi típusú nyereg¹⁴ maradványai (ötszögű ezüstlemezek félgömbfejű szegekkel, lemez-töredékek, 3 darab öntött bronz négyszegletes domború, valamint egy darab domború S-alakú bronz nyereg lyukvédő veret (6. tábla 1–23). A famaradványok alapján feltételezhető, hogy a nyereg egyes elemeit nyár/fűz-, som és tölgy/körisfából készítették.

4.6. Érmék

Léván összesen öt darab kétszer átlukasztott érme került elő. A 2. sírban a lószerszámot két-két darab Arles-i Hugó (926–931) Milánóban, ill. Hugó és II. Lothár Páviában vert dénárja díszítette. A temető területén szórványként

találtak még egy Provence-i Vak Lajos király (901–905) Viennében vert dénárját, bizonyára a korábbi földmunkák során elpusztult sírból.¹⁵

4.7. Egyéb leletek

A csontvázaknál még bronzkori barna cseréptöredék (6. sír), fehér (13. sír), ill. szürke színű lapos kavics valamint igen kis méretű éget csont maradvány fordult elő (9. tábla 18; 10. tábla 4). Két esetben melléklet nélküli halottak lábai környékén köpakolás nyomaira utaló lapos bazalt kődarabot tártunk fel. A 12. sírban három darabot a 13. számúban pedig egy darabot találtunk. Hasonló jelenséget a Garam túloldalán fekvő közeli barsváradí/Tekovský Hrádok-i temető egykorú sírjaiban észleltünk.¹⁶

5. ÖSSZEFOGLALÁS

Léván a gényei major közelében feltárt, minden valószínűség szerint a középréteghez tartozó temetőt a honfoglalók első nemzedéke alapíthatta. Ezt tanúsítja az 5. sz., részben bolygatott férfi sírjában talált ún. jümszki típusú övveret,¹⁷ valamint a szórvány leletként kezelhető Vak Lajos király (901–905) kétszer átlukasztott érme. A feltárt sírok zöme azonban a honfoglalók második nemzedékéhez köthető, amikor a temető megszűnése is keltezhető.¹⁸

14 MESTERHÁZY 1980.

15 NEVIZÁNSKY–HUNKA 2007, 249, 2.kép 5.

16 NEVIZÁNSKY–KUJOVSKÝ 1991, 556

17 SCHULZE-DÖRRLAMM 1988, 385 oldal, 9. kép.

18 A temetőről részletesebb szlovák nyelvű tanulmány német összefoglalóval a *Slovenská archeológia* 2006 évi 2. számában a 285–328 oldalon található. Ugyanitt olvasható az embertani anyag és az állatcsontok feldolgozása J. Jakabtól (329–351. oldal) és Z. Miklíkovától (353–362). Az érmek korrigált meghatározása és kiegészítése a *Slovenská numizmatika* 18 (2007) évfolyamában található a 245–251 oldalon a szerző és J. Hunka tollából.

IRODALOM

- FODOR 1980 = Fodor I.: A magyar-bolgár-török kapcsolatok történeti háttéréről. Hajdú-Bihar Megyei Múz. Közl. 37/3 (1980) 9–48.
- HAJNALOVÁ–MIHÁLYOVÁ–HAJNALOVÁ 2007 = Hajnalová, E.–Mihályová, J.–Hajnalová, M.: Nové archeobotanické poznatky (Neue archäobotanische Erkenntnisse). AVANS 2005 (2007) 77–83.
- JAKAB 2006 = Jakab, J.: Antropológia staromaďarských kostier z Levíc so „symbolickými trepanáciami“ (Antropologie der altmagyarischen Skelette aus Levice mit „symbolischen Trepanationen“). SLA 54 (2006) 329–351.
- LEHÓCZKY 1898 = Lehóczky T.: Lévai és bényi (Bars m.) régiségekről. ArchÉrt 18 (1898) 345–350.
- MESTERHÁZY 1980 = Mesterházy, K.: Ein landnahmezeitlicher Sattel aus Ártánd. Acta Arch. Acad. Scien. Hungaricae 32 (1980) 295–308.
- MIKLÍKOVÁ 2006 = Miklíková, Z.: Kostrové zvyšky koní zo staromaďarského pohrebiska v Leviciach (Horse bone remains from the Hungarian Conquest Levice-Geňa cemetery). SLA 54 (2006) 353–362.
- NEVIZÁNSKY 2006 = Nevizánsky, G.: Staromaďarské jazdecké pohrebisko v Leviciach-Géni (Das altmagyarische Reitergräberfeld in Levice-Geňa). SLA 54 (2006) 285–328.
- NEVIZÁNSKY 2007 = Nevizánsky, G.: Výskum v priemyselnom parku v Leviciach-Géni (Grabungen im Industriepark in Levice-Geňa). AVANS 2005 (2007) 150–153.
- NEVIZÁNSKY–HUNKA 2007 = Nevizánsky, G.–Hunka, J.: Talianske mince zo staromaďarského jazdeckého pohrebiska v Leviciach-Géni. Slovenská numizmatika 18 (2007) 245–251.
- NEVIZÁNSKY–KUJOVSKÝ 1991 = Nevizánsky, G.–Kujovský, R.: Kostrové pohrebisko z prvej polovice 10. storočia v Tekovskom Hrádku (Körpergräberfeld aus der ersten Hälfte des 10. Jahrhunderts in Tekovský Hrádok). Arch. Rozhledy 43 (1991) 552–561.
- SCHULZE-DÖRRLAMM 1988 = Schulze-Dörrlamm, M.: Untersuchungen zur Herkunft der Ungarn und zum Beginn ihrer Landnahme im Karpatenbecken. Jahrb. RGZM 35 (1988) 373–478.
- TOČÍK–BUDINSKÝ–KRIČKA 1987 = Točík, A.–Budinský-Krička, V.: Z archeologických zbierok na Slovensku (Aus archäologischer Sammlungen in der Slowakei). Zbor. SNM. Hist. 27 (1987) 63–93.

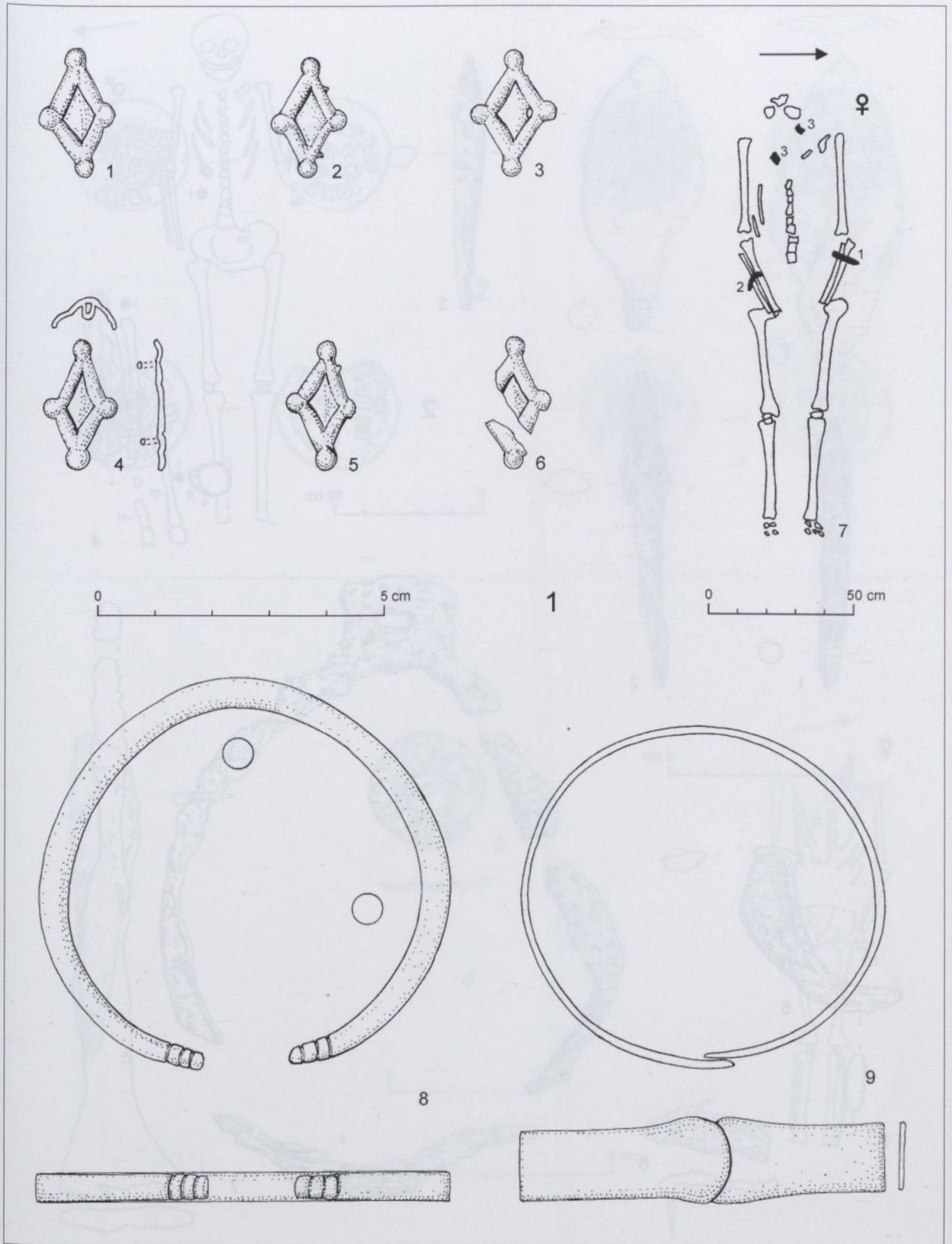
EIN NEUERES LANDNAHMEZEITLICHES GRÄBERFELD AM UNTEREN TEIL DES FLUSSES GARAM

Die vorläufige Rettungsgrabung wurde auf der Fläche des industriellen Parks von Léva (heute Levice) im Frühherbst 2005 gemacht. Die Fundstelle befindet sich 2750 m südlich vom Stadtzentrum in der Nachbarschaft des Fleischkombinats und 500 m nordöstlich vom ehemaligen Meierhof Génya (Géňa) bzw. ungefähr 200 m westlich vom Fischteich (*Abb. 1.*). Auf der Fundstelle wurden neben 13 landnahmezeitlichen Gräbern noch je zwei Siedlungsobjekte aus der Bronzezeit bzw. aus dem 10.-11. Jahrhundert freigelegt. Das Gräberfeld befand sich auf dem Sandhügel entlang des einstigen Baches Perc. Die Gräber kamen auf einer Fläche von ungefähr 30 x 12 m (360 m²) Grösse zum Vorschein. Sie waren in zwei nord-südlichen Reihen auf dem Hügel bzw. dessen östlicher Seite begraben (*Abb. 2.*). Hier wurden die Verstorbenen nach der allgemeiner Sitte in gestreckter Rückenlage ins Grab gelegt. Partielle Pferdebestattungen waren nur in den Gräbern 2 und 3 (15,38%). Im ersten wurde ein Krieger (adultus II) mit einem Köcher (?), Pfeilspitzen und höchstwahrscheinlich mit einem Bogen bestattet. Links von seinem Bein kamen die Überreste von Schädel und Extremitätsknochen eines erwachsenen 6-7 jährigen Hengstes zum Vorschein. Im mit Beigaben am prachtvollsten ausgestatteten Grab 3 lagen die Gebeine einer wahrscheinlich mongoloider Frau (adultus II) mit symbolischer Trepanatio auf ihrem Schädel. Die mit

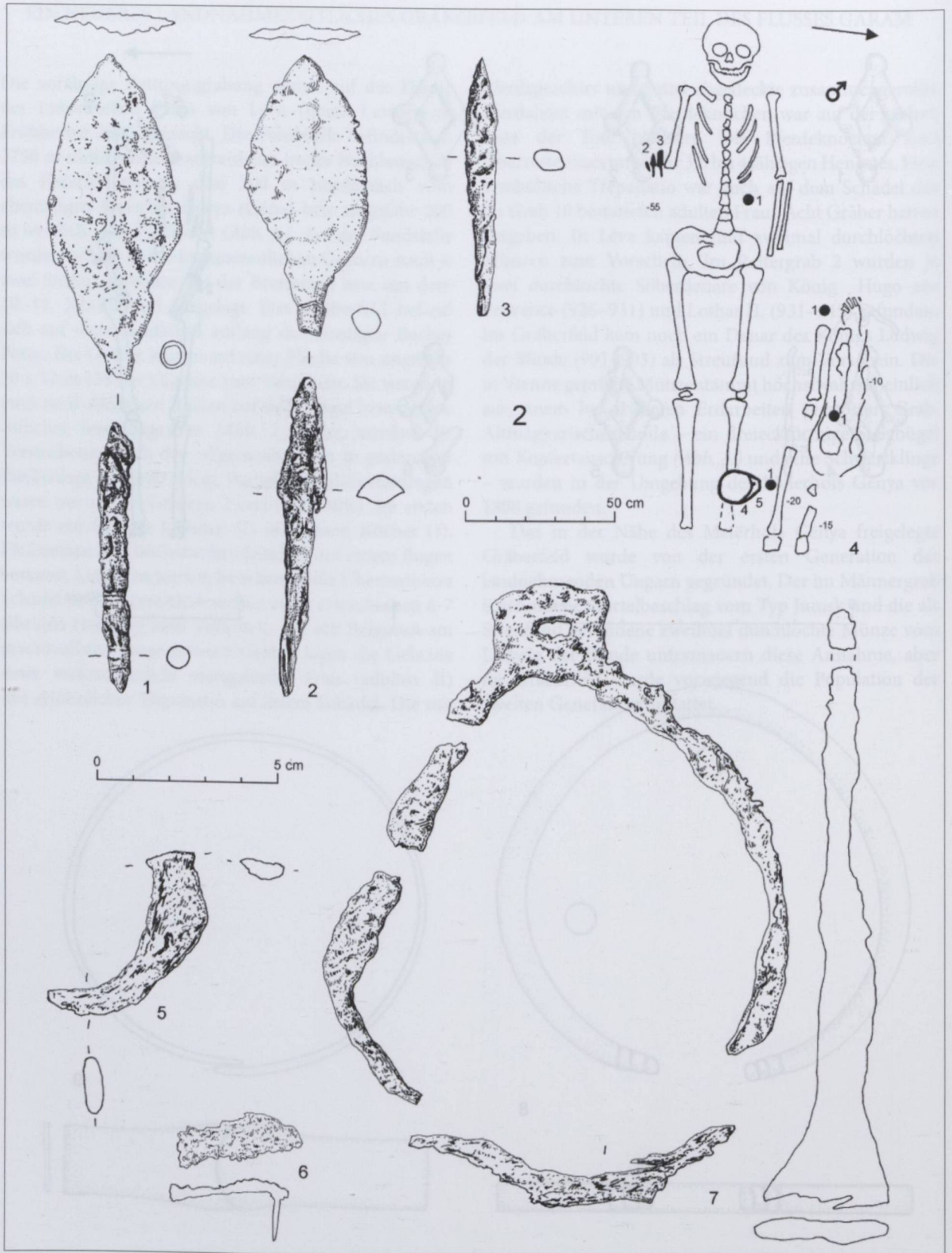
Pferdegeschirr und Sattel abgedeckte zusammengerollte Pferdehaut mit den Pferdeknochen war auf der rechten Seite der Tote platziert. Die Pferdeknochen sind Überreste eines ungefähr 3,5 bis 4 jährigen Hengstes. Eine symbolische Trepanatio war auch auf dem Schädel der im Grab 10 bestatteten adulten Frau. Acht Gräber hatten Beigaben. In Léva kamen fünf zweimal durchlochtes Münzen zum Vorschein. Im Reitergrab 2 wurden je zwei durchlochtes Silberdenare von König Hugo aus Provence (926–931) und Lothar II. (931–945) gefunden. Im Gräberfeld kam noch ein Denar des Königs Ludwig der Blinde (901–903) als Streufund zum Vorschein. Die in Vienne geprägte Münze stammt höchstwahrscheinlich aus einem bei früheren Erdarbeiten zerstörten Grab. Altmagyarische Funde – ein dreieckförmige Steigbügel mit Kupfertauschirung (*Abb. 3.*) und eine Schwertklinge – wurden in der Umgebung des Meierhofs Genya vor 1898 gefunden.

Das in der Nähe des Meierhofs Génya freigelegte Gräberfeld wurde von der ersten Generation des landnehmenden Ungarn gegründet. Der im Männergrab 5 gefundene Gürtelbeschlag vom Typ Jumsk und die als Streufund gefundene zweimal durchlochtes Münze vom Ludwig der Blinde untermauern diese Annahme, aber im Gräberfeld wurde vorwiegend die Population der zweiten Generation bestattet.

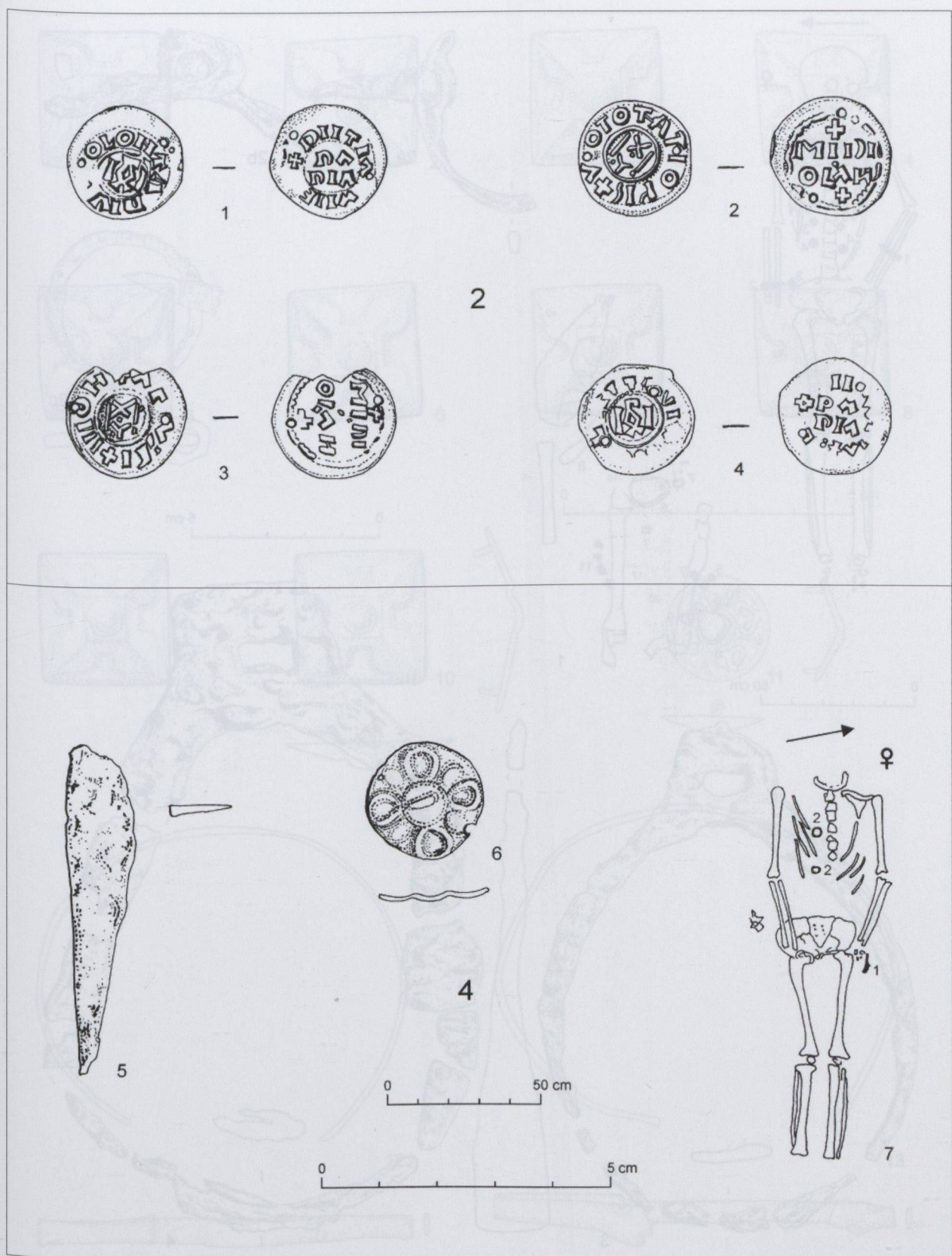

1. tábla Levice/Léva-Génye 1. sír

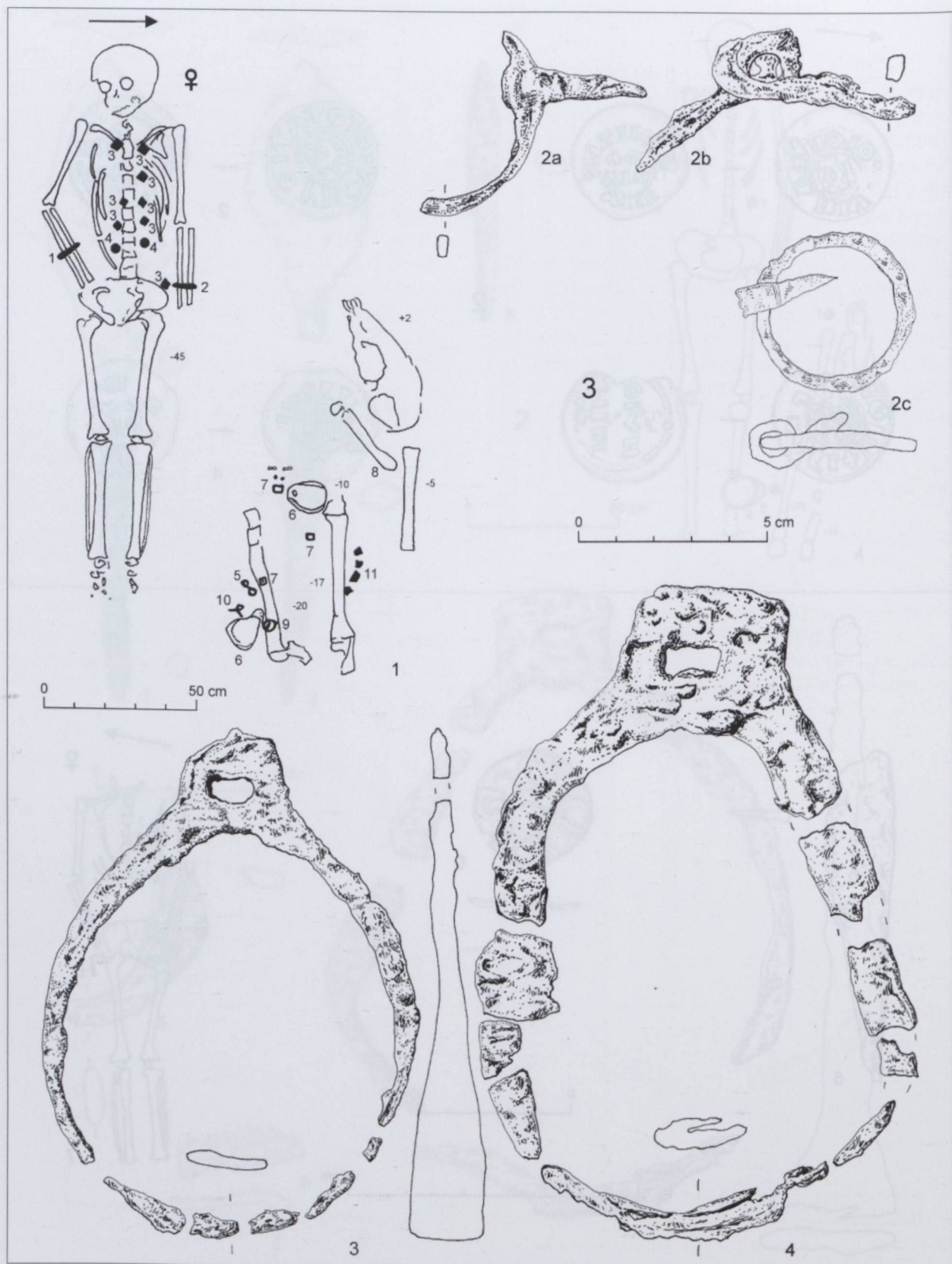
2. tábla Levice-Géňa/Léva-Génye 2. sír

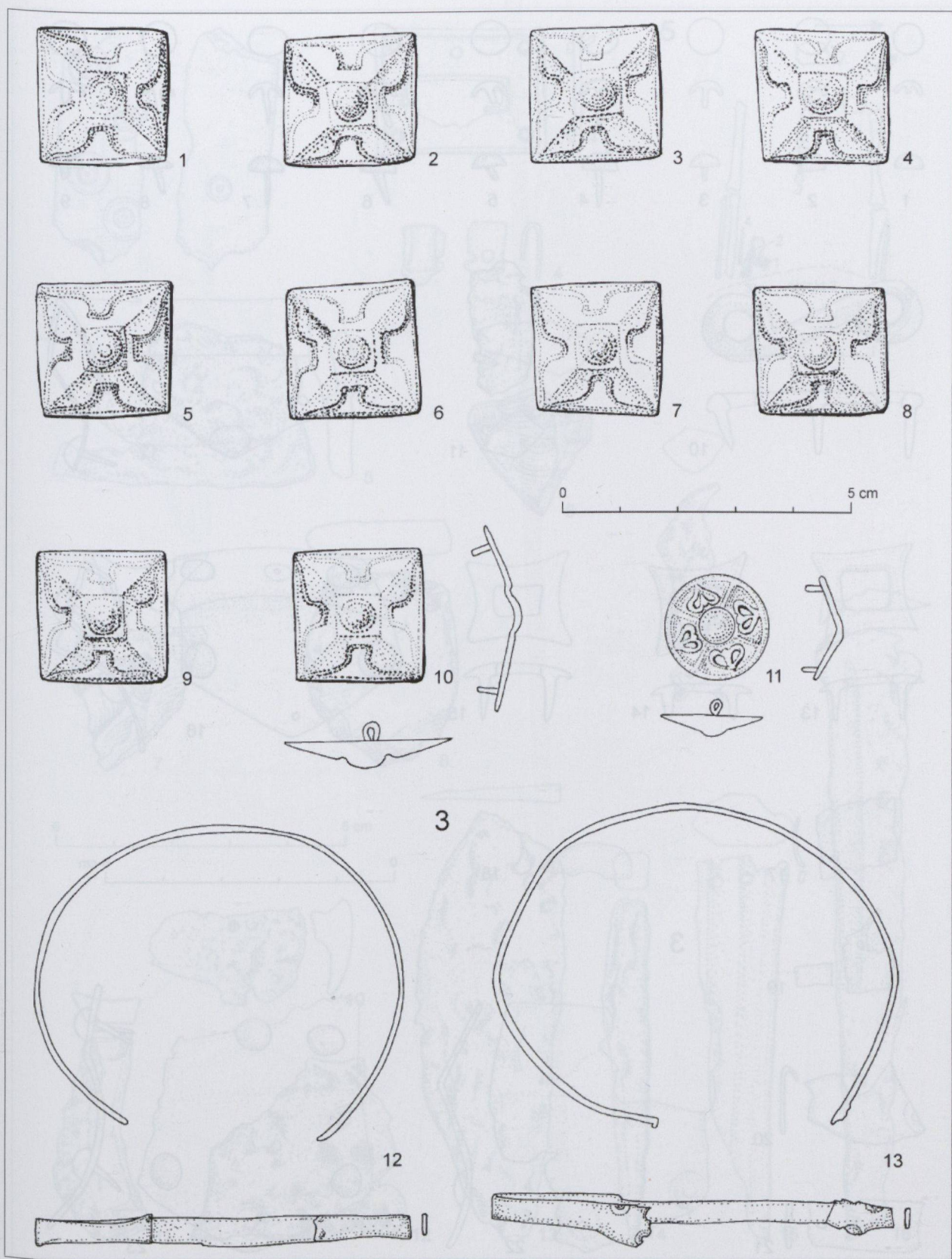
3. tábla Levice-Géňa/Léva-Génye 2.,4. sír

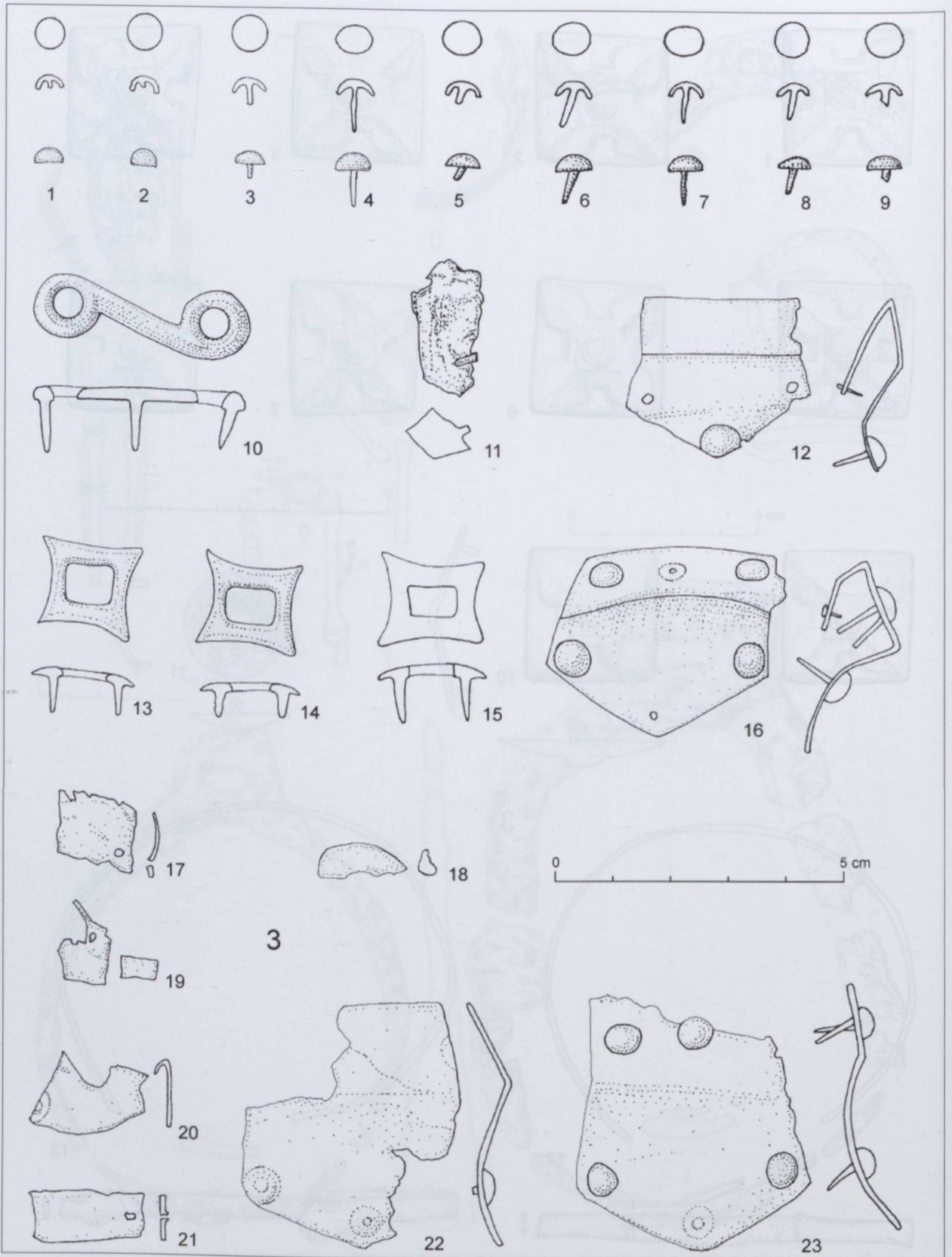

4. tábla Levice-Géňa/Léva-Génye 3 sír

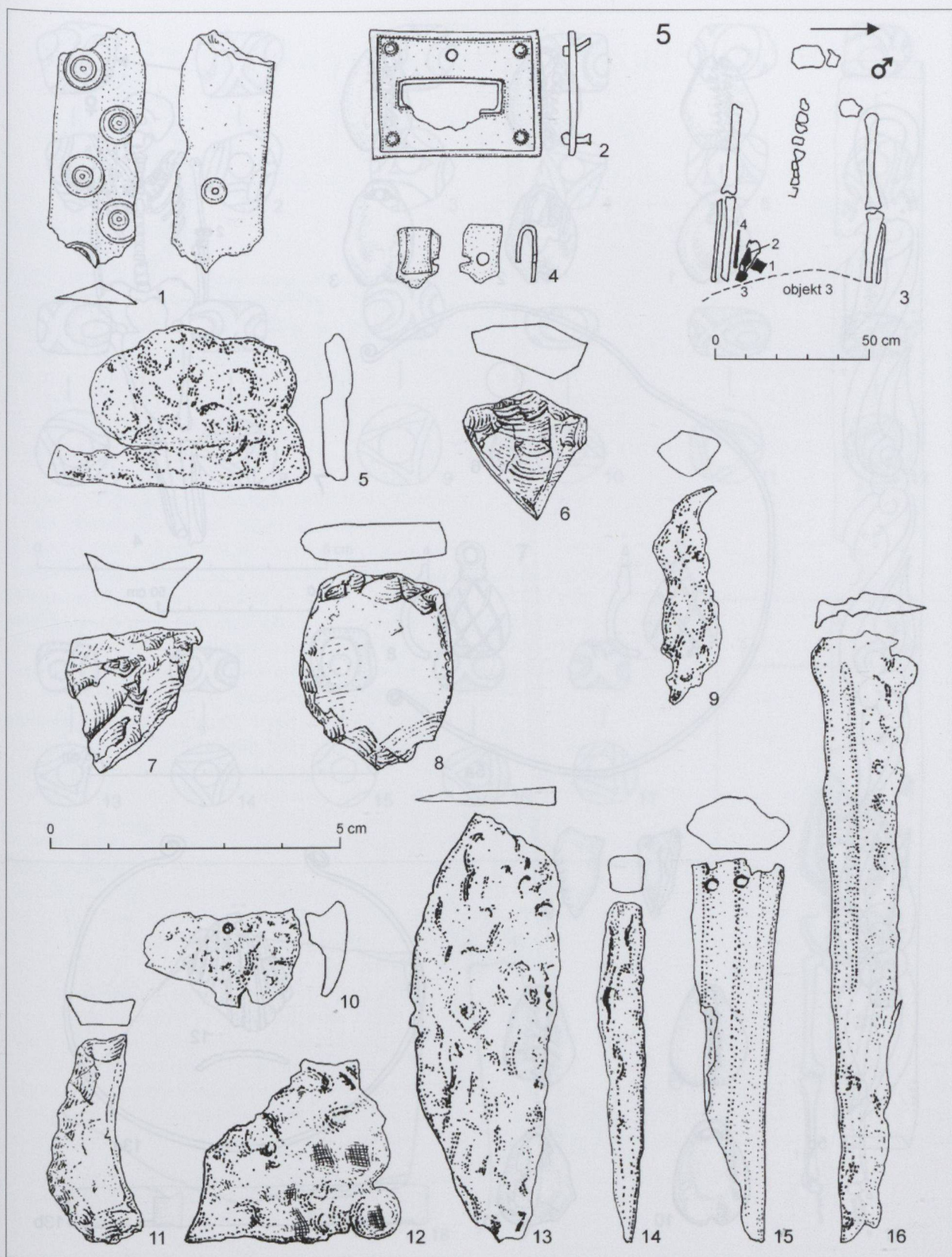

5. tábla Levice-Géňa/ Léva-Génye 3. sír

6. tábla Levice-Géňa/Léva-Génye 3. sír

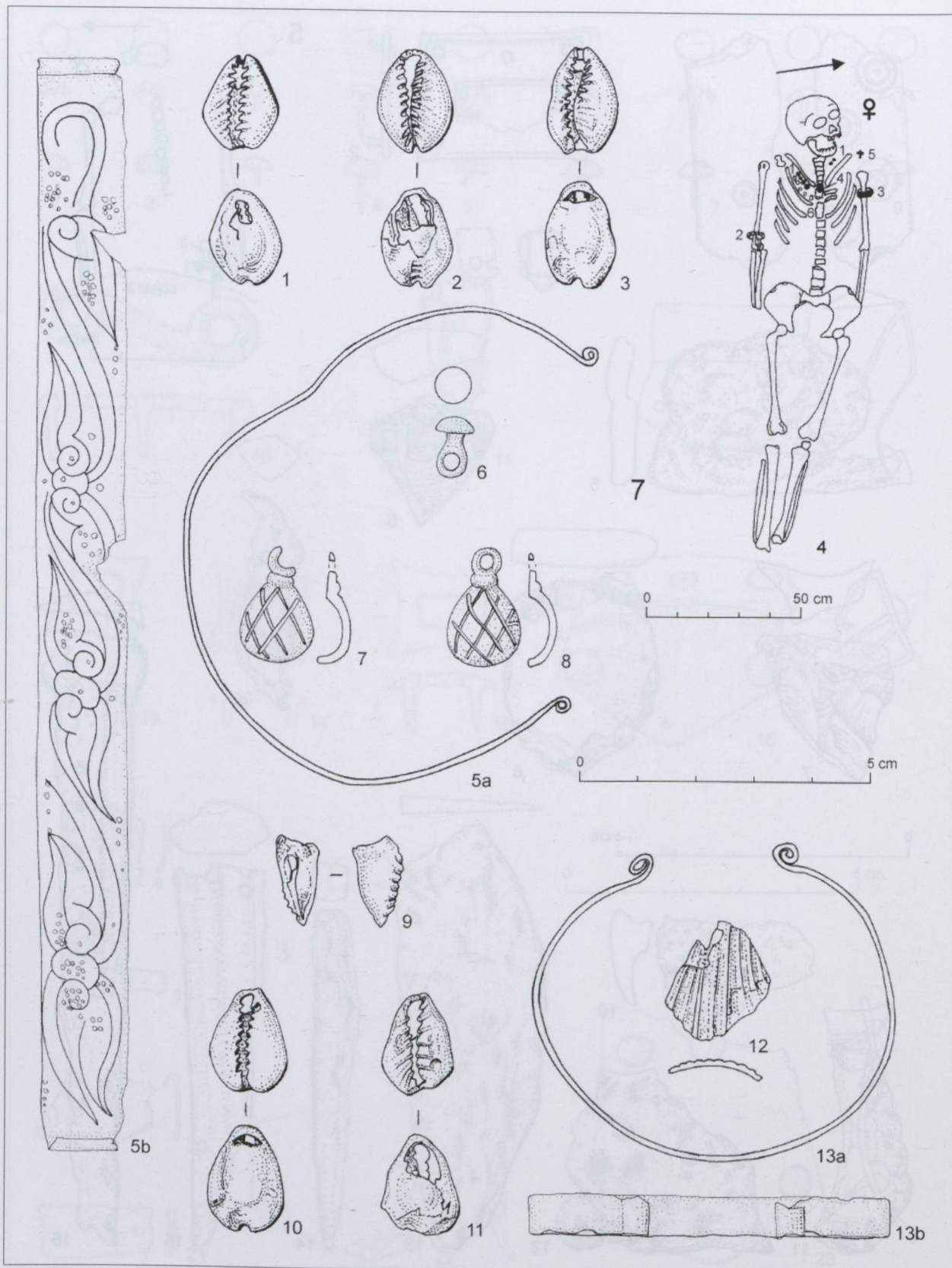

7. tábla Levice-Géňa/Léva-Génye 5. sír

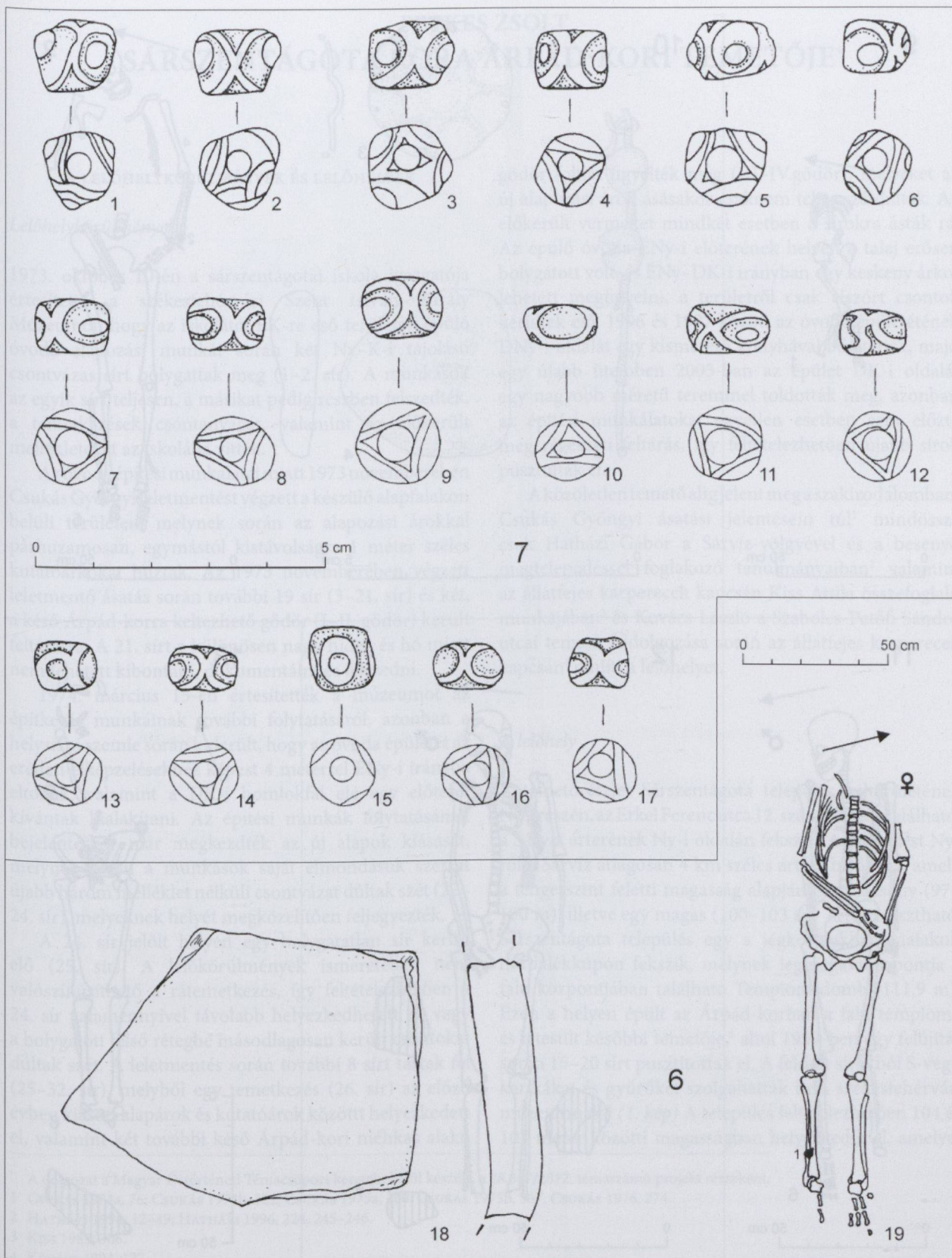

8. tábla Levice-Géňa/Léva-Génye 7. sír

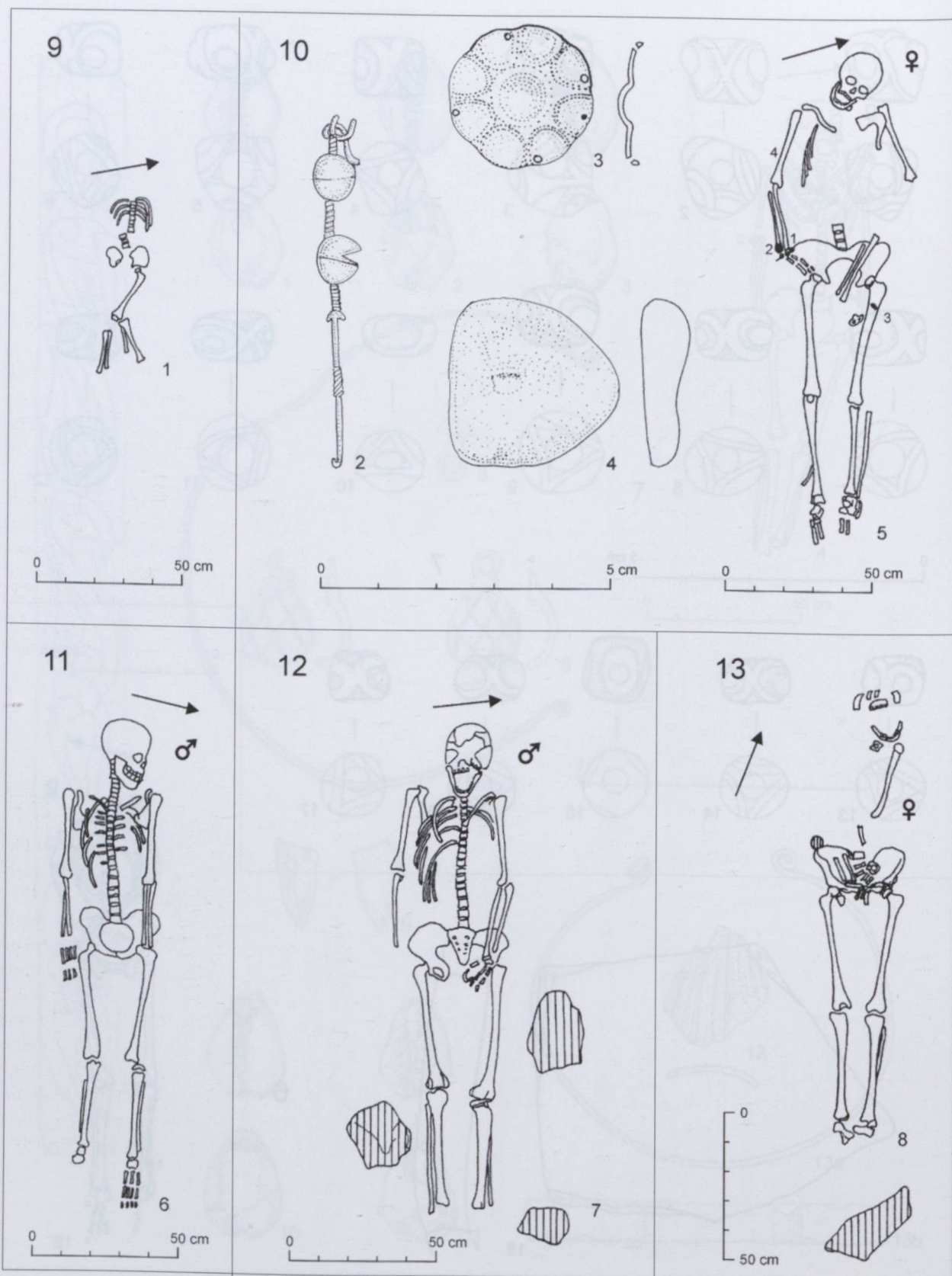

9. tábla Levice-Géňa/Léva-Génye 6.,7. sír

10. tábla Levice-Géňa/ Léva-Génye 9.-13. sír